

Людмила САЄНКО

Розвиток співпраці ОДНБ ім. М. Горького з українською діаспорою

Стаття присвячена співробітництву фахівців Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького з українськими громадами та науковими організаціями понад 20 країн світу. Зокрема висвітлено плідну співпрацю Бібліотеки з Державною бібліотекою Нового Південного Вельсу (НПВ), Мітчел бібліотекою, Стейтовою бібліотекою НПВ, у результаті якої фонди поповнюються сучасними енциклопедичними виданнями, проводяться міжнародні семінари, відбувається обмін досвідом, укладаються і виходять друком нові покажчики.

Сучасний етап законотворчого процесу нашої держави відбувається в умовах дедалі активнішої інтеграції України у загальноєвропейські структури і відповідного впливу загальноприйнятих у європейському співтоваристві норм та стандартів. Це, певним чином, стосується і роботи з українською діаспорою.

З проголошенням 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України українська діаспора перестала бути діаспорою бездержавного народу. В усіх країнах, де проживають українці та їхні нащадки, ця подія відзначалась як найбільше свято. Завдяки інтересові до України місцеві українські громади в країнах поселення опинилися в центрі уваги громадськості.

На початку 1990-х років активізувалися зв'язки наукових колективів вищих навчальних закладів та НАН України з кафедрами українознавства університетів США, Канади, Франції, Українським вільним університетом у ФРН. В Україні провадиться стажування зарубіжних громадян українського походження, а науковці діаспори (історики, політологи, філологи) читають цикли лекцій в університетах та інститутах Києва й інших міст. Між Україною й діаспорою відбувається інтенсивний обмін літературою. Так, за сприяння громадських організацій діаспори в Києві з 1991 р. функціонує Бібліотека української діаспори, велику кількість видань передано іншим бібліотекам, установам та організаціям України. У свою чергу, установи та громадські організації нашої держави регулярно надсилають за кордон нові українські видання.

Тому назріла необхідність в активних і чітко виявлених в національному плані діях нашої держави, спрямованих на задоволення культурно-освітніх потреб українців за кордоном, захист їхніх

прав на збереження національної самоідентичності, підтримку зусиль українських товариств за кордоном щодо збереження та розвитку української культури, а також створення необхідних умов для розширення взаємовигідного співробітництва з зарубіжними українцями в різних сферах діяльності.

Завдання налагодження зв'язків та розвитку співробітництва між Україною й українською діаспорою, створення надійного і ефективного механізму міжнародно-правового захисту інтересів зарубіжних українців, розв'язання комплексу проблем їхнього духовно-культурного життя найбільш повно відображені в Державній програмі «Українська діаспора на період до 2000 р.», яка була затверджена 22 січня 1996 р. спеціальною постановою Кабінету Міністрів України. Зокрема, підкреслюється: «Незважаючи на скрутне економічне і фінансове становище, що склалося, Україна намагається надавати українській діаспорі посильну допомогу в задоволенні її культурно-інформаційних потреб, створенні й підтримці українських культурних центрів, підготовці культурно-освітніх фахівців, проведенні спільних масових заходів, спрямованих на збереження і розвиток української культури...»¹.

Розширюється наукове вивчення історії та проблем сучасного розвитку української діаспори. Центром етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України спільно з Редакцією енциклопедії української діаспори (Чикаго, США) видається науковий збірник «Українська діаспора» (вийшло 10 випусків). Зазначений Центр у 1998 р. завершив розробку теми «Західна і східна українська діаспора: специфіка етнонаціонального самовиявлення, перспективи взаємодії з Україною». Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України іме-

Сасню Людмила Іванівна, завідувачка красзнавчого відділу «Одесіта» Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького, лауреат премії ім. Дмитра Нитченка.

¹ Троцинський В. П., Шевченко А. А. Українська діаспора – об'єкт державної етнополітики України // Українці в світі. – Київ: Вид. дім «Альтернатива», 1999. – С. 330. – (Україна крізь віки).

ні В. І. Вернадського спільно з низкою установ НАН України продовжує роботу з підготовки багатотомного Українського біографічного словника, в якому широко відображена діяльність видатних діячів української діаспори.

Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького завжди була центром культури та духовного єднання українців усього світу. Сьогодні вона плідно співпрацює з українськими громадами та науковими організаціями понад 20 країн світу (Австрія, Австралія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Бразилія, Голландія, Італія, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Франція та ін.). Видання з різних галузей науки, літератури, мистецтва, економіки надходять до ОДНБ ім. М. Горького з 97 міст цих держав.

Велику роботу в цьому напрямі проводять наші австралійські друзі.

Після проголошення незалежності України, коли розширився доступ до архівних матеріалів Австралії, актуалізувалося вивчення української еміграції в Австралії. Слід зазначити, що австралійські українці докладають чимало зусиль, щоб зберегти культуру, звичаї, український менталітет.

У 1994 р. до ОДНБ ім. М. Горького з далекої Австралії завітали голова Фундації українознавчих студій Австралії (ФУСА) доктор Володимир Мотика та науковець-економіст доктор Ігор Гордієв. Гості знайомились з колективом установи, її фондами, були в захваті від тих рідкісних і старовинних книжок, які вони побачили вперше в житті, як, наприклад, рукопис «Хрестоматии Запорожской старшины» кінця XVII ст., сторінки якого гортали з особливою обережністю і шанобливістю. Доктор І. Гордієв подарував Бібліотеці збірник наукових праць, серед яких була і його стаття про інвестування економіки України і Австралії. Доктор В. Мотика працював у книгозбірні над тими першоджерелами, які він досі ніде не міг одержати.

Також до Бібліотеки з лекціями приїздила директор Державної бібліотеки Нового Південного Вельсу (м. Сідней) Елісон Крук, лауреат премії «Ділова жінка Австралії». Вона прочитала свої лекції бібліотекарям України та м. Одеси – учасникам міжнародного семінару «Бібліотечний менеджмент», на яких розповідала про впровадження нових технологій, що викликало велике зацікавлення всіх бібліотекарів України. Тоді ж і були започатковані дружні і ділові стосунки колег з Одеси і Нового Південного Вельсу (тресторонній Договір про дружбу та співпрацю між Одеською державною науковою бібліотекою ім. М. Горького, бібліотекою штату і фундацією українців Австралії підписаний

в 1994 р. У ньому йшлося про збір інформації та впорядкування архівів українців далекого континенту, спільну наукову роботу, обмін досвідом).

Трирічний проект по збиранню та збереженню документів, пов'язаних з історією української еміграції, як складової частини багатокультурної історії Австралії, у якому беруть участь ФУСА, Стейтова бібліотека Нового Південного Вельсу, Мітчел бібліотека, а також ОДНБ ім. М. Горького від України, був започаткований з ініціативи і фінансової підтримки ФУСА.

Здійснення цього проекту сприяє збереженню документальної пам'яті українців Австралії та поверненню імен наших земляків. Мета проекту: збирання, каталогізація, надійне збереження та відкриття доступу для наукового дослідження документальних матеріалів про українську еміграцію в Австралії. Його реалізація має важливе значення для розширення й поглиблення співробітництва в галузі культури, навчання та підвищення майстерності бібліотечних працівників, вивчення та оволодіння сучасними інформаційними технологіями, встановлення ділових контактів між національними бібліотеками України та Австралії, розвитку співпраці між бібліотеками і ФУСА зі створення спільних інформаційних, бібліографічних посібників, довідників з історії українського поселення в Австралії.

До того ж, настав час зібрати в державних архівах (а це одне з основних завдань Мітчел бібліотеки) матеріали (документи, листи, щоденники, фотографії, книги, газетні та журнальні видання і т. п.), які правдиво висвітлювали життя та побут усіх етнічних груп населення, їх роль і внесок у розбудову економіки, культури, науки Австралії. Дуже важливо, щоб усі ці відомості про українців були збережені, дійшли до майбутніх поколінь і стали надбанням історії Австралії та України.

«Співробітництво та добрі стосунки між науковцями України та Австралії будуть продовжуватись та розширюватись завдяки цій ініціативі»², – таку думку і побажання висловила директор Стейтової бібліотеки НПВ п. Дагмар Шмідмаєр на зустрічі з директором ОДНБ ім. М. Горького, яка в 1995 р. прибула в м. Сідней до Стейтової бібліотеки НПВ на виконання першого етапу проекту.

За програмою Архівного проекту були опрацьовані документи про історію українського життя в Австралії, докладно ознайомлено з діяльністю відділів Мітчел бібліотеки, Стейтової бібліотеки НПВ (рукописів, карт, мистецтв, реставрації і кон-

² Українці Австралії // Вільна думка. – 1995. – Ч. 39. – С. 23.

сервації, відправлення і передання документів, комплектування, формування колекцій, бібліотечної обробки документів, комп'ютерних технологій, репродукції, адміністративного управління, локальної бібліотечної мережі та ін.).

Була проведена каталогізація колекції української літератури Стейтової бібліотеки з укладанням бібліографічного опису за міжнародними бібліотечними стандартами та занесенням інформації в бібліографічну комп'ютерну мережу Австралії. Це ще одне свідчення позитивного використання та світового обміну інформаційними ресурсами.

Завдяки постійному обміну є можливість продовжувати вивчення літературного процесу Австралії та поповнювати колекцію, яка надійшла до ОДНБ ім. М. Горького в 1998 р. – книги, удостоєні літературної премії Майлз Френклін, видатної австралійської письменниці.

Серед міжбібліотечних партнерських програм, що набули розвитку під час виконання проекту, слід відзначити поповнення фондів Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького багатотомними австралійськими енциклопедіями, словниками, серед яких останнє третє видання тлумачного словника англійської мови Макворі, окремими монографіями.

Міжбібліотечний обмін з Австралійською бібліотекою сприяє поповненню колекцій ОДНБ ім. М. Горького інформаційними джерелами на нетрадиційних носіях. Одними з перших ми отримали CD-ROM «Conrad Martins» – перше електронне видання з мистецьких колекцій Сіднейської бібліотеки про творчість і унікальне зібрання творів видатного австралійського художника. ОДНБ ім. М. Горького першою в Європі отримала доступ в електронний каталог фотографій з фондів Сіднейської бібліотеки, щойно після його введення в комп'ютерну мережу в 1998 р.

Практикується оперативний обмін бібліографічною інформацією та професійні консультації. На виконання програм професійно-методичного обміну корисним є знайомство з деякими аспектами бібліотечного менеджменту, який розпочався ще з міжнародного семінару «Менеджмент в бібліотечній справі», проведеного на базі ОДНБ ім. М. Горького за участю Сіднейської бібліотеки і ВДБІЛ ім. Рудоміно, і триває як у вигляді практичного стажування на робочому місті під час перебування учасників Архівного проекту в Сідней, так і шляхом вивчення методичних і виробничих документів, що надходять з Австралії.

Результатом співпраці двох бібліотек з українською спільнотою Австралії є передання на державне зберігання матеріалів із приватних архівів для забезпечення подальшого їх використання науковцями. Ряд архівів вже опрацьовано, складено інформаційні покажчики і занесено на постійне державне зберігання в Мітчел бібліотеку Стейтової бібліотеки НПВ і до фондів ОДНБ ім. М. Горького.

У 1995 р. передали архівні документи до Мітчел бібліотеки: д-р В. Мотика, М. Шумський, П. Кравченко, Ю. Голобродський, О. Ільків, Г. Свідерська, О. Качан, В. Савчак, С. Радіон, М. Соломко, О. Василько, Я. Масляк, О. Слободян, І. Хворостенко, В. Рихтовський, Ю. Мішалов, К. Фольц, О. Любчик, Л. Богатський, Л. Лисенко, П. Гузій, І. Дібрівний, проф. Є. Сенета, І. Гордієв, О. Радкевич, А. Мірошник, Й. Прендецький, Л. Денисенко, С. Хвиля, І. Завада.

Проект продовжує свою роботу і, як значний результат такої співпраці, у Стейтовій бібліотеці НПВ складено інформаційні покажчики архівів, у ОДНБ ім. М. Горького створено зал «Українці в світі», де зберігаються діаспорні книги, журнали, твори письменників, а також архіви Степана Радіона, Ольги Терлецької, рукописи Павла Богацького.

Внесок українців як в історію, економіку, культуру Австралії, так і в справу збереження культури, мови, звичаїв українського народу важко переоцінити, й тому він мусить бути збережений в документальних матеріалах з тим, щоб історія українських поселенців була правдиво висвітлена майбутніми науковцями.

Таким чином, бібліотекарі залу «Українці в світі» нашої Бібліотеки знайомляться і вивчають матеріали, які надходять з-за кордону, а вже потім при допомозі різних форм роботи доносять до читача. Доречно нагадати, що в 2001 р. підписана угода між залом «Українці в світі» ОДНБ ім. М. Горького і кафедрою історії України Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова, протягом останніх років видано навчально-методичний посібник «Українська діаспора» і викладається спецкурс «Українська діаспора». Спецкурс має на меті підняти національний та культурно-освітній рівень студентства, ознайомити його з історією переселення українців в інші країни, структурізацією української діаспори, соціально-економічним, політичним та культурно-освітнім життям українців у світі.